

Huhu malu'i kihe COVID-19

Ko e hā e 'uhinga 'oku totonu ai ke huhu malu'i ai aú?

Ko e tefito'i taumu'a 'o hono ma'u 'o e huhu malu'i ke malu'i koe mei he COVID-19 pea tokoni ke fakasi'isi'i 'ene mafola holo ki ho famili pea mo e komiunitii.

'E 'i ai nai ha fakamole ki he huhu malu'i?

'Ikai. 'Oku 'ikai ke totongi 'a e huhu malu'i ki he COVID-19. 'Oku ta'etotongi pe ia ki he tokotaha kotoa pē mo ha taha pē 'i Nu'u Sila.

'Oku fie ma'u nai ke u ma'u e huhu malu'i?

Ko e huhu malu'i ko ha malu'i makehe ia kiate koe mo ho'o famili mei he COVID-19 pea 'oku mau pou pou atu ke ke faka'aonga'i 'a e huhu malu'i 'i he taimi 'oku 'oatu ai 'a e huhu malu'i kiate koe.

Ka neongo ia, 'oku 'ikai ko ha me'a ia ke fakamalohi'i.

Ko hai te ne lava 'o ngaue'aki 'a e huhu malu'i?

'Oku lolotonga faka'ata ke faka'aonga'i 'a e huhu malu'i ki he tokotaha kotoa pe 'oku nofo 'i Nu'u Sila 'a kinautolu 'oku 'i he ta'u 16 pe lahi hake.

'Oku 'ikai ke 'uhinga ia 'oku fakatu'utamaki 'a e huhu malu'i ki he fanau mo e to'utupu; 'Oku 'uhinga pe ia kuo te'eki ke fakakau atu 'a e kakai 'oku si'i hifo he ta'u 16 'i he ngaahi sivi 'ahi'ahi'i 'o e huhu malu'i.

Ko kinautolu 'oku si'i hifo 'i he ta'u 16 'oku nau 'i he tu'unga ma'ulalo taha ke nau ma'u 'a e COVID-19 pea koe 'uhinga ia 'oku fai ai 'a e tokanga taha pe ki he kakai lalahi.

Kapau ko ha tokotaha ngaue 'i he kau'afonua pe MIQ au, 'e lava nai ke ma'u 'e he tokotaha kotoa pe 'i hoku famili e huhu malu'i?

'Io. 'Oku lolotonga 'ata pe ke ma'u 'a e huhu malu'i 'e ha taha pe 'oku nofo 'i ho 'api, ka 'oku ta'u 16 pe lahi hake.

'ikai ngata ai, kapau ko koe pe ko ha memipa pe 'a ho'o famili ka 'oku tou nofo 'i ha famili kehe, 'oku totonu ke mo fakatou alea'i fakataha hono fili ko ia ki he huhu malu'i koe'uhi ke malu ai 'a e tokotaha kotoa pe.

'E ola lelei nai ha huhu malu'i COVID-19 'e taha ki he ngaahi me'a kehekehe kotoa pe kuo hoko 'o tau mamata ki ai?

Ko e Potungaue Mo'uilelei (Ministry of Health) ko hono vakai'i ia 'o e fakamatala mei he ngaahi fonua kehe fekau'aki mo e ngaahi me'a kehe fo'ou 'oku ne uesia ko ia 'a e ola 'o e ngaue 'o e huhu malu'i.

Kuo fakahaa'i 'e ha ngaahi kulupu 'e ni'ihi te nau lava 'o fai ha ngaahi liliu ki he huhu malu'i ke fakapapau'i 'oku nau ngaue lelei – 'oku faitatau 'eni mo e ngaahi liliu angamaheni na'e fai ki he huhu influenza.

'Oku malu nai 'a e huhu malu'i?

He 'ikai ke faka'aonga'i 'a e huhu malu'i COVID-19 'i Nu'u Sila kae 'oua kuo vakai'i faka'auliliki mo fakangofua ia mei he Medsafe.

Ko e Medsafe ko e mafai malu'i ia 'o Nu'u Sila.

Ko kinautolu ia 'oku nau fakahoko 'a e sivi faka'aulikiki kotoa 'o e huhu malu'i, ke fakapapau'i 'oku ne a'usia 'a e ngaahi tu'unga mo'ui 'oku lelei mo malu ki he fiema'u fakalotofonua mo faka-vaha'apule'anga fakatou'osi.

'E foua 'e he huhu malu'i COVID-19 kotoa pe 'a e sivi malu tatau pea kuo pau ke ne maa'usia 'a e ngaahi tu'unga-pau mahu'inga.

'E kei hokohoko atu pe foki 'emau ma'u fakamatala mei he ngaahi ngaue fakatotolo fakafalemahaki/kiliniki, 'o malava ai ke mau vakai'i e malu mo e ola lelei ko ia 'o e huhu malu'i mei hono 'uluaki tukuange atu ke 'ahi'ahi'i 'o a'u ki he taimi 'oku hokohoko atu ai hono ngue'aki.

Ko e ha e ngaahi nunu'a 'o e huhu malu'i?

Ko e ngaahi ola angamaheni taha 'o e huhu malu'i COVID-19 ko e:

- mamahi 'i he feitu'u ne huhu
- Langa 'ulu
- ongo'i hela'ia pe ongosia.

Ko e ngaahi to'onga ko 'eni 'oku angamaheni 'aki, 'oku vaivai pea 'ikai ke fa'a fuoloa, pea he 'ikai ke ne ta'ofi koe mei ha'o toe faka'aonga'i'aki tu'oua pe mei ho mo'ui faka'aho.

'E te nau kole atu ke ke tatali 'i ha miniti 'e 20 hili ho'o huhu malu'i koe'uhi ke lava 'e he kau ngaue fakafaito'o 'o vakai'i 'oku 'ikai ke ke ma'u ha fa'ahinga faka'ilonga 'oku fakatu'utamaki mei ai. Ko e kau ngaue fakafaito'o ki he huhu malu'i (vaccinators) 'oku 'osi ako'i lelei kinautolu ki hono tokanga'i ha fa'ahinga liliu faka-faingata'a pe.

'E lava nai ke faka'ataa 'a e huhu malu'i ki he tukui kolo 'i he ngaahi feitu'u 'uta?

'Io. 'E lava ke ma'u atu 'a e huhu malu'i 'i he tukui kolo kotoa pe 'i Aotearoa, Nu'u Sila.

'Oku malu nai 'a e HUHU MALU'I COVID-19 ki he kakai fefine 'oku feitama mo faka-huhu (faka-huhu fanau)?

Kapau 'oku ke feitama pe faka-huhu fanau (breastfeeding), kātaki 'o talanoa ki ho'o neesi huhu malu'i, toketa fakafamili pe ko ho'o ma'uli.

'E founga fefe ha'aku ma'u 'a e huhu malu'i COVID-19?

'Oku fakahoko 'a e huhu malu'i COVID-19 'aki hono huhu 'i ho nima. 'E fiema'u ia ke ke faka'aonga'i ha ongo me'a 'e ua, 'o vamama'o 'aki ha uike 'e tolu.

Ke fakapapau'i 'oku ke ma'u 'a e malu'i lelei taha, 'e fie ma'u ke ke fakatou ma'u 'a e ongo faito'o huhu malu'i.

Kapau he 'ikai te ke lava 'o a'u ki ho 'apoinimeni ki he faito'o hono ua, toe puka ha taimi kehe 'reschedule' 'aki e vave taha.

‘E liliu nai e fakamatalá mo e ngaahi ma’u’anga (naunau) tokoní ki he ngaahi lea fakafonua ‘o e Pasifiki?

‘Oku ‘osi ‘i ai ha ngaahi ma’u’anga (naunau) tokoni mo ha fakamatala mahu’inga kuo ‘osi liliu ki he ngaahi lea fakafonua ‘o e Pasifiki ‘a ia ‘oku ma’u atu ia ‘i he uepisaiti ‘o e Potungaue Mo’ui. ‘Oku lahi mo e tupulaki ‘o e ngaahi ma’u’anga tokoni, pea ‘e fai mo ha liliu fakatonulea ki ai.

‘Oku ngalingali ‘e tanaki atu mo ha ngaahi liliu fakatonu lea mei he Pasifiki ki ai.

‘E ‘i ai nai ha ngaahi tokoni huhu malu’i fakakolo ma’a e kakai matu’out’a ange ‘o e Pasifiki? (e.g., ‘i he ngaahi ‘ataakai ‘o e Siasi)

‘Oku mau ‘amanaki ‘e ‘i ai ha ngaahi faingamalie huhu malu’i ‘e ma’u ‘i homou tukui kolo, kau ai e kakai matu’out’a ange ‘o e Pasifiki.

‘E kau nai ‘a e Siasi ‘o e Pasifiki mo e kau taki fakakolo ke tokoni ‘i hono tokoni’i mo fakaha ki he ngaahi kolo ‘o e Pasifiki?

Ko e Potungaue ma’a e Kakai ‘o e Pasifiki (Ministry for Pacific Peoples) mo e Potungaue ki he Mo’ui (Ministry of Health) ‘oku na mahu’inga’ia ‘aupito mo hounga’ia ‘i he ngaahi pou pou mei he Siasi ‘i he Pasifiki mo e kau taki fakakolo ‘i he komiunitii ki hono fakaha mo hono ue’i ‘o e kolo.

Ko e National Pacific Zoom Fono ko e taha ia ‘o e ngaahi founa ki hono fakakau ‘o e kau taki.

‘E fakahoko e ngaahi fono faka-vahenga ‘i Nu’usila ‘i he ngaahi lea fakafonua kehekehe ‘o e Pasifiki ki ha toe talanoa lahi ange.

Information support

Ko hai teu lava 'o lea ki ai ke ma'u mei ai ha fakamatala lahi ange?

Ke ma'u ha fakamatala lahi ange, te ke lava 'o fetu'utaki ki Healthline 'i he 0800 358 5453. Te ke lava ma'u pe 'o talanoa ki ho'o toketa fakafamili pe neesi.

Te u ma'u 'i fē 'a e fakamatala 'oku tonu?

'E lava ke ke ma'u ha fakamatala 'oku tonu mo falala'anga mei he www.covid19.govt.nz pea mo e www.health.govt.nz/covid-vaccine/ pe talanoa mo ho'o toketa fakafamili.

'Oku mahu'inga hono ma'u atu 'o e ngaahi fakamatala totonu.

Kātaki 'o tokanga telia 'a e fakamatala ta'e-totonu 'i he mītia faka-sōsialé mo e ngaahi feitu'u kehé.

'Oku totonu ke ke toki vahevahe pē 'a e fakamatala mei he ngaahi ma'u'anga tokoni faka'ofisialé.